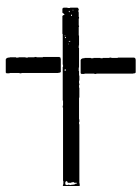

ТРИЗЕНЬНИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENT**
UKRAÏNIENNE

Число 19 (277) рік вид. VII. 17 травня 1931р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr)

В понеділок 25 травня. в п'яту річницю смерті

Симона Петлюри,

**Голови Директорії, Головного Отамана
Військ Української Народньої
Республіки**

одправлено буде о 12 год. 30 хвил. вдень на могилі на кладовищі Монпарнас — панахиду, а о 4 год. пополудні того ж дня має відбутися жалібна академія в Maison de la Mutualité, 20-24 rue Saint-Victor (Paris 5) métro Maubert-Mutualité.

В неділю 24 травня має бути відслужена панахидя по службі Божій в Українській Православній Церкві —
96. Brd. Auguste Blanqui.

Париж, неділя, 17 травня 1931 року.

В політичній житті Європи сталася визначна подія: минулого тижня відбулися президентські вибори у Франції. На президента обрано Поля Думера, голову сенату.

Читачі наші знають, що уявляє з себе сучасна Франція, яка її державна структура, яка її конституція. Знають, що за тією конституцією президентові республіки належить дуже велика влада. Інша річ, що внутрішні відносини так уклалися і виробилася така традиція, що голова держави тих своїх вельми широких прерогативів не використовує. Всеж і по-за тим президент республіки має великий авторитет, і не тільки моральний.

Коли зважити те місце, яке займає Франція в концерті великих держав, ту роль, яку вона відіграє в політичній житті Європи, тоді ясним стане, що вибори президента французького — подія, яка виходить по-за межі інтересів чисто французьких і повинна мати той чи інший відбиток і на політиці європейській, і взагалі світовій. Тому всюди з великим зацікавленням дожидали наслідків виборів. Коли від того залежить той чи інший, більший чи менший, ефект взагалі в політичному житті, то не може це бути байдужим і для нас, українців.

Свого часу, на своєму місці в наших оглядах «З міжнародного життя» читальники «Тризуба» знайдуть оцінку цього факту з погляду загально-політичного. Знайдуть і ті міркування, які викликає він у нас з погляду інтересів нашої справи. Сьогодні ж маємо сказати лише одно.

Тисячі емігрантів з Великої України живуть і працюють у Франції, користуючися з ласкавої гостинності французького народу.

І ми певні, що висловлюємо однудушну думку наших земляків, громадян Української Народньої Республіки, коли сьогодні складаємо привітання обранцеві французької нації, найвищому достойникові її — Президентові Французької Республіки.

Літературні спостереження.

XXIV

— «Зірка» повість Б. Лепкого. — «Постаті», новели Ол. Досвітнього.

«Кохання усе здається нудним, коли його описують», сказав хтось, не пригадую вже хто з великих мистців, що сам вмів писати про кохання, не викликаючи нудьги в читачів. Та треба признати, що таке досягнення дійсно не є легким, хоч белетристи з надзвичайною упертістю все повертаються до тих тем і серед творів красного письменства порівнюючи зовсім мало таких, щоб в них не було мови про любові.

Річ в тому, що кохання там, де воно дійсно існує (а не є тільки ілюзією, викликаного або й самими коханцями собі начепленою через те тільки, що вони прагнуть кохання з кимось, хоч зовсім не кохають когось певного) викликається в людях зовсім не дійсними вартостями об'єкта кохання, а інстинктом статтевого добру, що керує почуттям кохання несвідомо для них самих. А як для кожної людини, відповідно її особностям, найкраща для добру пара буде інша, то найчастіше стороннім чуже кохання здається неоправданим та незрозумілим, а захоплення коханців сліпим та нудним.

В повісті п. Б. Лепкого «Зірка» (Вид-во «Червона Калина» Львів 1929 р.) хоч не головною темою та загальним тлом, на якому головна тема розвивається, є також кохання та, дякуючи своєму талану та виробленій техніці, Лепкий обминає згадану небезпеку і твір його читається не тільки з цікавістю, а і дуже легко. Мабуть не мало читачів перечитали його весь за одним замахом, не одриваючися від книжки, а це не часто трапляється і треба вважати великим досягненням для белетриста. Написана ця повість вельми живо, в ній багато руху і сливе вся вона складається з розмов; описів та переказів від автора в ній зовсім не багато. Кохання її дієвих осіб теж не здається нудним, а зацікавлює читача; лише кохання Пилипця, що вийшов у автора занадто бездоганим лицарем, подекуди виглядає трохи смішно, та цього не можна вважати за хибу творчости, бо і в життю таке часом трапляється.

Більше сумнівів що-до правдивости змалювання, викликає законаність докторової Барило у Пилипця. Занадто вже швидко та рішуче, неначе жінка Пентефрія красуня Йозефа, повела вона свій наступ на його, щоб читачі могли легко поняти віри тій зміні в ній, яку зазначає автор в наслідок того, що Пилипець ухилився від її кохання та ще й усовіщав до виконання обов'язків. У життю частіше буває инакше, а перший раптовий та пристрасний наступ її на свого обранця, скоріше схил'яє угадувати в ній одну з жінок, досвідчених у авантюрах любощів, в якій кохання вже втратило квіти мрійливости, а обмежується самою статтевою пристрасністю.

Навіть припускаючи, що в рідших випадках можливо і инше пояснення активности докторової, при якому і таку зміну в ній можна б було визнати можливою, треба таки сказати, що в цьому випадку Леп-

кий не показав в образах, як саме відбулася та зміна, як показує те відносно настроїв інших дієвих осіб повісті.

Та любові, хоч і займають багато місця в повісті, не є її головною темою. Любовні почування героїв повісті звертають до себе певний інтерес та основною темою її є протилежність двох типів нашої інтелігенції. Зразком одного з них є доктор Барило, зразком другого сотник Пилипець. Якби уся справа, як те може здаватися з першого погляду, була тільки в порівнянні цих двох типів — одного дрібного грошолоба, що не перебірає в способах до збогачення, самовдоволеного хитруна без вищих інтересів, другого — самовідданого ідеаліста, людини високої моральності та артиста з Божої ласки, — не було б про що довго обговорювати цю тему. Та автор зазначає в Пилипцеві одну рису дуже поширену серед нашої інтелігенції — вороже відношення до іншої суспільної верстви — до буржуазії. Пилипець узагальнює хиби Барила, вважає їх характерною прикметою цілої буржуазної верстви. Таке відношення до неї виявляють не раз і Пилипець, і жінка Барила, а особливо виразно чується воно на сторінці 131-й повісті. Ладо (Пилипець) сидить в кавярні, де збирається міська інтелігенція, та роздумує над вражінням від того товариства («так званої середньої суспільної верстви, отих урядовців, вчителів, то-що»). «Дякуючи їхній безнастанній праці суспільна галера сунеться по схвильованім плесі життя до невідомих берегів будучности, але добро, яким вона навантажена, припаде іншим, а не їм. Вони мусять вдовольнятися шматком хліба і яким там лахом на хребеті».

І далі: «Ладо ненавидів тих працюючих інтелекту, що давали себе поневолювати грубій фізичній силі, а ще гірше громаді хижаків-наживників, що багатіли і жили, тоді, як вони тільки дурили себе, що живуть. Ненавидів і милосердився над ними, думаючи над долею того інтелектуального пролетаріату». Той таки, правду мовити, заздрісний настрій помічається і в зневажливому відношенню Пилипця до зусиль Барила щось придбати, ошадити в тих навіть випадках, коли той досягає свого і не осудними способами (нотатка для Барила потрібна, бо з цим буває і инакше) і в згідливім та теж заздріснім відношенню до того, що Барило, як лікар, не терпів тих бід та небезпеки на фронті, як він, сотник: «А все ж таки треба признати, що не даром ми кров свою прсливали», каже доктор. «Ладові злобна усмішка вискочила на уста, глипнула і сховалася під вусом». «Тобі хиба з носа кров лилася» — погадав собі (ст. 12), так начеб-то краще було б, як би доктор покинув недужих і пораних та йшов з рушницею в бій.

Ці настрої загострені вже не тільки проти іншої верстви, а й проти людей ледве трохи забезпеченіших, проти тих, хто, хоч трохи, вміє ошаджувати та збільшувати своє майно тай проти самих ошаджування та підприємчivosti, а в останнім міркуванні сотника чути неприязнь до кожного поділу праці та функцій в суспільстві. Ту ідею пропагував в російській літературі К. Михайловський, і була вона несвідомо поширеною серед російського селянства та далеко не поділяла її значна частина селянства українського. Виходячи з того упередження, тим, хто може вірити в можливість розвивати промисловість та збільшувати

народне багатство через планове державне господарювання, легко дійти до комунізму, а тим, хто в ці марні мрії вірити не може — до невідповідальної протидержавної гайдамаччини. На жаль, такі настрої прищеплювано від давна зовні і в нашому суспільстві. Тепер це роблять більшовики, а ще за часів старої гетьманщини робив московський уряд, щоб одхилити увагу нашої людности од національної справи та, користуючися внутрішньою ворожнечою, знищити нашу державність. Міжкласова ненависть вже не раз була причиною великих бід для України. Так було і за Виговського, і за Мазепи, і на чорній раді, що обрала Брюховецького, та і в багатьох інших випадках. Не через що, як через неї було в нас так багато Сав Чалих. Великий є їх гріх. Та такі і український народ сам відштурхував їх від себе беззастанним цькуванням та надмірними вимогами.

Міжкласова ненависть завжди найбільше перешкоджала нашим досягненням, бо заважала утворити єдиний національний фронт, так нам потрібний. Ті настрої нищили в нашій людності підприємчивість, заважали збільшенню багатства, а без них не може бути ні зросту народнього добробуту, не можливо ані утвердити, ані зберегти, навіть, державности. Розпалення міжкласової ненависти є тим більше неоправданим і шкідливим, що функції розвитку премисловости та збирання багатства скрізь виконує буржуазна верства і тільки вона і може їх добре виконати. Отже наявність у громадянстві буржуазної верстви є взагалі потрібна, а в нашому становищі особливо потрібна.

Нема що казати, буржуазним верствам можна закинути і певні гріхи. Особливо це треба признати про початковий період скупчення капіталу, про початкуючих збірателів багатства, та не все добре і в колах пролетарської інтелігенції. Більшовики, що теж вийшли з тих класів, є найпоказнішим тому доказом. Держава авжеж повинна обороняти бідніші верстви людности од кривд, які можуть їм чинити верстви заможні. Більше — тільки держава і має змогу поборювати ті кривди. Само собою, вона може те робити лише при двох умовах: як-що вона не стає сама загальним підприємцем, як в СССР, бо тоді вона робиться сама найбезогляднішим визискувачем. Та коли вона є національною, а не чужою і не ставиться до людности колонії, як до матеріялу для визискування. Та по-за цими двома виключеннями, повторюю, тільки держава і може бути надійним оборонцем бідніших верств і саме через те ні уряд, ні бідніші верстви не мають рації хотіти знищення своєї буржуазії, щоб не підрубати гілки, на якій тримається держава. З другого боку, буржуазія, зміцнюючи державу, тим самим утворює силу, що буде її обмежувати та поборювати її зловживання.

* * *

Совітський лад міг утворитися та перемогти саме на ґрунті заострення міжкласової ненависти та її розпалювання. Для більшовиків вона і зараз є корисною, і без неї вони і не змогли б триматися у влади. На життю в СССР найдуже виявляються лихі наслідки цієї ненависти. Природньо, виявляються вони мимохить і в образах та малюнках совітсь-

кого красного письменства, от хоч би у збірнику оповідань О. Досвітнього «Постаті» (видання Книгоспілки 1930 р.). При агітаційнім призначенню літератури в СРСР, вони можуть виявлятися тільки тому, що розуміння добра і зла у большевиків зовсім не те, як у всіх людей, і їм здається добрим, з чим потрібно таїтися і те, що для інших людей є злом.

В оповіданню «Винороб» Досвітній хоче подати в особі Пармена образ комуніста-ідеаліста, що «воював за цілий світ, за його перебудову на нових підвалинах». Сівши на відведену йому у власність землю, відчуває він в собі зріст «власницьких бажань» та не хоче признати єдиного реального з того висновку, признати неможливість винищити в людях ті бажання. Завіряє себе, що такі винищить їх, хоч шлях до того безмежно довгий, болюче кострубатий, «з жахливими труднощами та кривавими експериментами». Не спляється перед тим. Почуття міжкласової лютости жене його до нездійсненої мети — поборовати «кривавими експериментами» людську природу.

Куди доведе той шлях Пармена автор в тому оповіданню не показує, але з іншого його оповідання «Фріц і Йоган» (дія відбувається в Німеччині під час спроби німецьких комуністів захопити владу) бачимо дальший природний розвиток тієї психології. Герой цього оповідання Йоган Брайхер, син судді (пізніше прокурора) Брайхера передається на бік комуністів і з того приводу посварився з батьком, пішов з дому та оселився в робітника Гарштеля, батька свого приятеля Фріца. Міжкласова ненависть спалила в ньому усі людські почуття. «Ми винищимо вас усіх, як шкідливих блощиць», кидає він батькові під час першої з ним сварки, а коли батько згодом прийшов все ж таки до нього миритися, Йоган його відштурхує: «Ми силою візьмемо владу», загрожує він, «До чорта пішлемо усіх прокурорів, візьмемо фабрики у свою державну власність, а Брайхерів переселимо сюди» (у бідну квартиру Гарштелів), «щоб паркетні квартири віддати Гарштелям». У такому пересалжуванні одних на місце інших немає вже і сліду того прагнення рівності, яке тоб-то зривало в комуністах їхню лютість до капіталістичного ладу. Як-що таке прагнення і було в них колись, його теж спалила та лютість, а натомість розвинула в них почуття татарських та інших орд, що під час переселення народів сунули з Азії, і в дальшому вони мусять ще більше затратити які-будь прикмети моральности та чести. Дикі та хижацькі нахили неминуче зростають у комуністичному оточенню, а ті з комуністів, кому сумління не дозволяє мирити з жорстокістю та неправністю комуністичного загалу, тікають чи викидаються з нього. На їхнє місце приходять замасковані злодії, з невгамованою жадобою до влади та інших радощів життя, що їм байдуже і до усіх ідей, і до усіх людей. Ті з них, хто видереться на гору, не клопочуть собі голови не тільки долею тих, кого подолали, а і тих, хто допомагав їхній перемозі. У такому стані показує нам автор вище, бо принаймні добре влаштоване, комуністичне товариство в оповіданню «Жебрачка». Маємо тут малюнок кафе червоного «вишого світу», куди сходилися «замсжні дами пишатися пишними строями», а «старі мегери і бахурі, щоб згадати своє минуле», де «одвідувачі ніби виконува-

ли величезної ваги завдання — уминали ласощі», співчуваюче вислухували скарги однієї пані з свого товариства «як їй тяжко було добути собі чорного агату на намисто» і проминають недбалим оком жебрачку з дитиною на руках, що жебрає перед верандою: «Дайте що небудь». А ще ж та жебрачка є вдовсю одного забитого під час горожанської війни комуніста, та большевицький уряд не подбав про те дати їй пенсію, як дбають про своїх військових усі не комуністичні уряди.

Лють та ненависть, роз'їдаючи комуністичні верхи, посіяні комунізмом, не можуть не затроювати і не партійне суспільство чи безпосереднє чи посереднє вплив утвореного во і'мя та на ґрунті ненависти ладу. В сповіданню «Сірко» бачимо вибух безпідставної лютости, цілковитої байдужости до життя людини, що нікому не зробила шкоди, придуркуватого глузування з чужої біди у непартійних українських селян. Задля наукових досліджень, які певно будуть корисні для сільського господарства отже і для селян взагалі, відомий професор їде на село. Професор в життю чиста дитина (тип, як на правду, дуже шаржований). На селі спали його лихі собаки. Вже кільки з них вкусило його до крови, вже становище його стає загрозливим, а з селян, що стоять та сидять цілими гуртками на вулиці, ніхто ані словом не обізвався, ані ворухнувся, щоб його рятувати, а коли професор, обороняючися, вистрелив одного собаку з револьверу, власник того собаки забиває професора кійком прилюдно.

Досвітньому, що живе на світській Україні, видніше ніж нам, чи тепер там такі гадії можливі, але ми, що мешкали там до совітського ладу знаємо, що тоді таке було не можливе. І як що Досвітній не помиляється, як що там і справді селянство до такої міри здичавило, це теж один з добутків совітського ладу та з наслідків життя, опертого на ненависті.

Д а в и ї й .

Голод на Підкарпаттю.

Весь світ переживає тепер у більшій чи меншій мірі економічну кризу. Преса всього світу у той чи інший спосіб трактує це питання, подає статистичні відомості про безробіття у своїй і чужих країнах, відомості про кількість люду незабезпеченого та zagrożеного нуждою та голодом та про ту допомогу, що безробітні одержують від урядів чи з інших джерел.

Але є країни, де голод спостерігається, як постійне явище, де в залежності від тих чи інших причин він то посилюється, то зменшується. Люде в тих країнах голодувати з в и к л и і голодують мовчки. І таке діється инколи в країнах культурних, на очах культурного, забезпеченого громадянства, при повній поінформованості урядів... Та через те, що таку скруту переживають звичайно національні меншості, чи ліпше сказати «пасинки» держави, на це часто і не звертається уваги.

Так справа стоїть зараз і на Підкарпаттю, де живе частина нашого народу.

Господарське життя Підкарпаття дуже й дуже не уладнене. Орної землі мало, оброблення її вимагає надзвичайних зусиль, і в той час, як місцеве населення бідкається за землю, ліпші землі в долинах парцелюються, часто лише для того, щоби віддати їх осадникам. Промисловість там розвинена слабо. Торгівля в руках чужого елемента, що всіма силами визискує місцевий люд, до якого до того ж визискувачі та «папи» ставляться з погордою за його некультурність, забуваючи про те, що сами вони найбільше тій темноті завинили.

На Підкарпатті ще й досі не розрішене «язикове питання», ще й досі дітям по школах там забивають памороки чужою, незрозумілою мовою, — ще й досі там московські чорносотенці, яким завжди навіть свій московський «мужик», був байдужим, а то й огидним — грають першу скрипку.

«Москвсфіліяда» панує на Підкарпаттю, а с нею і голод.

Чехи дуже й дуже поволі одужують від свого москвсфільства, і уряди та устанви краю обсіли росіяне, які навіть не добачають, що місцеве населення голодує.

І нема ксму виступити в обороні і на поміч селянам, чужинець не вступиться, а свої місцеві й не місцеві не мають на те сили та засобів.

В пражських школах, куди здебільшого приходять діти з добре уряджених помешкань з гарними газовими купілями, заряджені ще й по тижневі шкільні купання під штучним дощиком. А в тій же республіці, тільки на окраїні, у «пасинків» українців 100 відсотків дітей шкільного віку вкрито струпами, хробаками, вошами, заражені коростю, живуть у страшних гігієнічних умовах.

У Празі та й по інших містах Чехії що-денно видається біднішим дітям тисячі сніданків і обідів, а 100 відсотків сільських підкарпатських дітей худокревні, мають глисти, вола то що, а живляться одною картоплею тай то не в достатній кількості.

І ось від народу, що живе в таких умовах, вимагають культурности, ставляться до нього з призирством і погордою, вибираючи в той же час з краю його природні багатства, які при раціональній, дбайливій господарці, при уважному до місцевих інтересів відношенню могли б зробити з країни багатий квітучий край з напрочуд здоровою людністю, бо коли сучасний підкарпатянин при тяжких теперішніх умовах виживає, то що було б з нього при умовах більш-менш нормальних?

А все лихо в тому, що ми, українці, надто терпеливі, не вміємо не тільки про свої нещастя кричати та виносити свої біди на люде, а й відшукувати причини лихої години.

Підкарпатська преса подає дуже скупі відомості про голод, що сього року охопив підкарпатську верховину, але й з тих відомостей складається жахлива картина. Що ж до преси чеської, то в ній місця для освітлення дійсного стану на Підкарпаттю не вистачає. Очевидно звістки про спортові успіхи та вбивства і крадіжки більш цікавлять «культурного» обивателя і видавцям вигідніше переповнювати ними свої

часописи. «Безробіття» — модерне питання на якому також можна в той чи інший спосіб поспекулювати, але про голод дійсний, про голод хронічний, про голод, що в значній мірі повстав на Підкарпаттю з вини самих «панів» — краще помовчати.

Хто ж хоч трохи допоможе?

Нужда на Підкарпаттю остільки велика, потреба в негайному порятункові населення від голодної смерті остільки виразна, що й найменша псміч дала би добрі наслідки.

І нам здається, що місцевим громадським організаціям було би своєчасним і доцільним негайно звернутися до українців в Америці — переселенців з Підкарпаття, з проханням про поміч. Знаємо, що там теж наші люде переживають економічну скруту, але вони все ж з голоду не гинуть і, звиклі відгукуватися на ту чи іншу недолу дома, в рідному краєві, вони й на цей раз певно хоч трохи допоможуть.

К. Харитон.

Лист з Праги.

Організаційна комісія II-го Українського Наукового З'їзду закінчує організацію поодинских секцій. На представлення історично-філологічного Т-ва в Празі історично-філологічна секція з'їзду затверджена в такому складі:

Президія секції: проф. д-р Ол. Колесса (голова), доцент Ф. Слюсаренко (секретарь).

1. Підсекція історична: проф. Дм. Доршенко (голова), доц. д-р П. Феденко (секретарь).
2. » філологічна: проф. д-р В. Сімович (голова), др. К. Чехович (секретарь);
3. » філософічно-педагогічна: проф. С. Сірополько (голова), проф. Дм. Чижевський (секретарь);
4. » археологія та історії мистецтва: проф. В. Шербаківський (голова), доц. др. В. Січинський (секретарь).

Технічно-математична секція в цьому з'їзді буде складатися з 3-х підсекцій. За проєктом Української Господарської Академії в Подєбрадах та Українського Математично-Природничого Товариства в Празі ця секція затверджена в такому складі:

Президія секції: проф. В. Чередів (голова), доц. інж. Ст. Ридник (заступник), асист. Сечинський (секретарь).

1. Підсекція агроном.-лісова: проф. І. Шереметинський (голова), доц. І. Мазєпа (заступник), асист. Подоляк (секретарь);
2. » будівничо-технологічна: проф. І. Грабина (голова), проф. Комарецький (заст.), доц. Б. Лисянський (секретарь);
3. » математична: доц. др. Ф. Гула (голова), проф. Є. Іваненко (заст.), доц. В. Д'яконенко (секретарь).

Природничо-медична секція має складатися з двох підсекцій: природничої і медичної. На голову цілої секції запрошено акад. д-ра І. Горбачевського, на голову підсекції природничої — проф. В. Чередіва, а на голову підсекції медичної — проф. д-ра Б. Матюшенка. Організація цієї секції переводиться за проєктом Т-ва українських лікарів в ЧСР та Математично-природничого Т-ва в Празі.

Найменші успіхи тимчасом були досягнені в справі організації правничо-економічної секції. Досі була затверджена на представлення Т-ва

українських економістів та економ.-кооперативного факультету УГА в Подєбрадах лише одна економічно-кооперативна підсекція. Президія останньої складається з проф. С. Бородавського (голова), доц. М. Добриловського (заступник) і лектора Демінського (секретарь).

Сформовані секції і підсекції розпочали вже свою працю.

С. Н.

Полковник Іван Максимович.

(Некролог).

---

6 травня с. р. Чернівці відпроваджували до вічного спочинку Івана Максимовича, австрійської, а потім української армії полковника. Покійний мав 68 років життя. Був прекрасним старшиною, таким же товаришем і начальником. Окрім бувших українських та австрійських старшин прибула маса народу, щоб віддати честь покійному. Над свіжою могилою від імені громадян м. Чернівців виголосив палку патріотичну промову д-р Григорович. Від був. української армії прощався з покійним полк. Д. Антончук такими словами:

— Не раз приходилося тобі, товаришу бойовий, сміливо дивитися смерті у вічі чи то на полях галицьких чи на степах велико-українських. Нераз з'являлася вона тобі, то від крові п'яною вакханкою, то тифозною потворою стріпешною. Як і подобає лицареві, дотепер ти завжди виходив побідником. Побіждав, щоб нарешті бути подоланим. І за твоєю завзятістю помстилася невблаганна смерть на тобі: передчасно забрала тебе від нас. Тому то, пане полковнику, не червоною китзіркою, відзнакою лицарською козацькою, прикрито очі тобі. Не рідне військо з ясою полковницькою відпроваджує на вічний спочинок тебе. Не як високого визначного старшину, а як звичайного труженника прощаємо скромно тебе.

Пане полковнику, коли будеш покликаний до рапорту перед Престол Найвищого Вождя, зголоси йому і всі кривди, які терплять по Україні широкій сестри й брати твої. Зголоси йому про це і попроси допомоги на «праве й святе діло», яке не вдалося нам спільно довершити за життя твого.

В імені емігрантів, бувших старшин і козаків української армії, з сумом низько хилию чоло над твоєю домовиною і в останнє прощаю тебе, незабутній товаришу. Нехай буде вічна пам'ять тобі, а рідна земля нехай стане тобі легкою...»

Після покійного лишилася самотія старенька сестра.

Д.

Дешевим коштом.

У зв'язку з сумними подіями в Галичині, в жовтні — листопаді м. р. зорганізувалося в Чехословаччині 7 районних протестаційних комітетів, що в листопаді об'єдналися в т. зв. «Контактний комітет» з осідком у Празі.

На голову того комітету було обрано відомого кубанця-зміновіховця П. Макаренка.

До завдань і до діяльності цього комітету можна ставитися різно. У всякому разі, протестаційна акція політичної еміграції цілком зрозуміла, але погодитися з методами цієї праці, що стала вживатися особливо в останній час, ми ніяк не можемо.

Досить шпинитися на одному лише прояві тої діяльності, щоб мати належну уяву про неї.

Протягом 5-ти місяців свого існування «Контактний комітет» випустив три літографовані зошити «Бюлетеня Центрального Виконавчого Комітету Представників Українських Емігрантських Організацій в ЧСР для переведення акції протесту проти польського терору на Західних Землях України». І ось в бюлетені ч. 3, за березень місяць б. р., уміщено виказ осіб та організацій, що дали свої жертви на протестаційну акцію, а поруч із цим виказом уміщено й інший, а саме виказ осіб, які з тих чи інших причин не внесли своїх жертв у комітет. Отже комітет дозволив собі завести якісь «мармурову» та «чорну» дошки.

Справа жертви на ту чи іншу ціль — справа дуже й дуже делікатна. Ми звикли думати, що найкраще, коли у таких справах «права рука — не відає, що робить ліва». Але думка панів з «Контактного комітету» інакша.

І ось вийшло, що на «чорну дошку» комітет записав цілу низку відомих не з учорашнього дня наших громадян, а за те на «мармурову дошку» попали і ті особи, яким укр. справа мже й болить, але тільки з учорашнього дня, тай не відома ще з якої причини. Як приклад — той же голова П. Макаренко. Він «мармурову дошку» заслужив собі щось за 75 к. ч., хоч відомо ж, що цей «сборник» казав у свій час у Кубанській Краєвій Раді: «Говорят, что мы разговариваем с Украинной. Мы не разговаривали бы, если бы нам не надо было патронов и снарядов.» Та тяжко забути і про лист, вміщений в ч. 57 з 20 IV 1922 р. газети «Накануне», під яким стоїть підпис і П. Макаренко.

З того ж ч. 3 згаданого бюлетеня видно, що «Контактний комітет» дуже хотів би перетворитися в постійну організацію, яка об'єднувала б усю політичну еміграцію і мала б широкі політичні завдання. Та виявляється, що чимало організацій думає, що працю, для якої було складено комітет уже зроблено, і вважає для себе за краще з того комітету вийти. І лишаються, очевидно, в цьому к-ті лише т. зв. «націоналісти» та ще може одна-дві організації, які з тих чи інших причин хочуть дешевим коштом заробити собі «мармурову дошку».

Ераст.

Де ж межа?

Цими днями у чеській Празі трапилася одна дуже сумна і прикра подія, яка в той же час переходить вже всі межі пристойності.

«Молодий націоналіст» із зграї «Розбудови Нації», ім'я якого не було досі і мабуть ніколи й не буде нікому відомим, як що він ще не вславиться такими ж скандалами, який оце вчинив, побивши відомого, старого заслуженого громадянина, що був свідомим українцем і дійсним націоналістом ще тоді, коли «молодий націоналіст» і на світ не народився.

У того пана «молодого націоналіста», який до 1917 р. може й не знав, що він є українцем, хоч і років тоді вже йому було не мало і прізвище його кінчається на «ко», піднялась рука на людину, що з днів свого юнацтва скрізь і всюди брала участь в українському громадському житті і не раз, може й досить тяжко, за те розпачувалась.

Ця сумна подія сталась із за того, що той, наш старший громадянин написав щось проти панів націоналістів у однім з укр. органів.

Можна не годитись з написаним, можна не годитись з поступованням багатьох з наших старших діячів (ми, наприклад, дуже мало в чому погоджуємося з тим нашим старшим громадянином, що його побито), але на те є інші способи реагування, ніж кулак.

На написане в пресі можна відповідати в пресі ж.

Панове «націоналісти» доказали вже не раз, що вони не рахуються ані

з словами, ані з виразами, ні з правдою, ні навіть з людською гідністю у своїх писаннях — отже мають всі потрібні їм засоби для відповіді на друковане слово. Мають і свій орган («Розбудова Нації»), сторінки якого відвідали вже червоніти від того, що на них пишеться.

Але панове «націоналісти» йдуть ще далі... Вони почали засукувати рукава. Все це щось дуже нагадує нам комсомол і комсомольські звичаї.

Ім'я одного з Нових синів стало не добрим синонімом лише через те, що він сміявся з батька, як же треба увіковічити ім'я тих, що й руку на своїх батьків зважуються підняти?

К. Юнак.

3 міжнароднього життя.

— Румунські справи.

Румунія переживає зараз складну політичну кризу, зв'язану в значній мірі з тими новими внутрішніми умовами, що повстали в цій країні після того, як до неї повернувся колишній румунський наслідний принц, позбавлений було прав на трон, нині — король Кароль II.

Як відомо, року 1928 Румунія перебула фактичну парламентську революцію. До цього часу політичне життя цілої держави знаходилося в руках двох так званих боярських партій, — ліберальної та консервативної, — одміна між якими полягала зовсім не в їх принципах і не в їх програмах, а в людях, — в лідерах, що стояли на чолі партій. Згідно з обставинами, король, — пізніше — регентство, — призначали по черзі тих лідерів міністрами, а вже справою тих міністрів було здобути собі в парламенті більшість. Завдяки особливостям румунської конституції, ця справа була досить легкою. А то тому, що в країні цій, населення якої було заодсталим, політичне недосвідченим, соціально незабезпеченим, заведено було систему так званих офіційальних кандидатур, перейняту румунським законодавством із французької практики часів Наполеона III. Нове міністерство, коли воно мало перед собою парламент, складений із представників партій, якій належало бути в опозиції, розпускало його і ставило по цілій Румунії свої офіційальні кандидатури. Всемогутня адміністрація «агітувала» серед населення, і новий парламент, як правило, складався із колосальної більшості представників урядової на той час партії.

Так воно було увесь час у старій довосній Румунії, але в Румунії новій, яка утворилася після війни, порядок той не міг уже довго утриматися. Нові провінції, — такі, як наприклад, Трансильванія, — зазнали, правда, свого часу різного роду політичні недовершеності, але з старорумунським, парламентаризмом навпаки замиритися не могли. До того ще й змінилися умови життя широких мас румунського населення, особливо її селянської верстви, яка являється головною базою цілого румунського королівства, країни майже виключно аграрної. Досить радикальна аграрна реформа перенесла в значній мірі соціальну силу, зв'язану з володінням землею, з бояр на середнє й нижнє селянство, а з тою силою прийшли до них і свідомість своїх прав і також — політична організованість.

Вказаний процес набув свого вершка три роки тому назад. На парламентських виборах боярські партії було погромлено: у владі стала національно-селянська партія з лідером її Маніу на чолі, що й почав урядувати в Румунії, як справжній парламентський міністр, як представник більшості в країні і в парламенті. На цьому місці свого часу переказано було про ті труднощі, що їх зустрів Маніу на своєму урядовому шляху, а також і про його благородні змагання завести в країні справжній демократичний лад.

На час перебування Маніу на чолі влади припав і поворот до Румунії

Кароля II. Маніу не противився цьому поворотові, але з новим королем, як видно, не знайшов спільної мови, а тому й уступив із своєї посади. Король, якому опінія приписувала до певної міри диктаторський хист, не використав, однак, цієї нагоди для якихось антипарламентських виступів. На місце Маніу він призначив, як то й подобало, другого лідера тої ж таки національно-селянської партії — Миронеску. Сталося це в жовтні минулого року.

Становище нового уряду було надзвичайно тяжким. На цей час аграрна криза, що виявилася у цілому світі, з особливою силою вдарила по Румунії. Прекрасний урожай не було куди вивозити; селяне продавали свій хліб по ціні, що була нижчою за собівартість, але й при цих цінах збіжжя зоставалося на току та по засіках. Наслідком того катастрофально зменшилося поступлення податків. Державна скарбниця спорожніла до такої міри, що часом не було з чого видавати платню урядовцям. Захиталася ціла фінансова структура держави, ціла економічна господарка в країні. Як завжди буває в таких випадках, цілу вину за такий стан речей скинуто було на уряд. Серед населення ширилося незадоволення, а в наслідок того стали оживати старі боярські партії.

Сам Миронеску не мав тої популярності й того авторитету в країні, що його попередник, а королеві був так само чужий, як і Маніу. І коли його кабінет незалежно від згаданих обставин, все таки утримався у владі аж до квітня поточного року, то це можна пояснити мабуть лише тим, що він розпочав у Парижі пересправи про позичку в 50 мільйонів доларів, сума, яка мала піти на упорядкування фінансового господарства Румунії. Але й ця позика обернулася проти влади Миронеску, бо досить тяжкі умови її противники його використали для ворожої йому агітації в країні. Миронеску мусів піти до демісії.

З цього акту розпочалася уже офіційна формальна криза, бо голову нової влади стали шукати по-за парламентською більшістю, а навіть — по-за парламентом. Спочатку король спинився був на ідеї коаліційного уряду. Для того викликано було із Лондону видатнішого румунського дипломата — Титулеску, людину, що користується великим авторитетом у себе на батьківщині. Титулеску, визнаний здавна одним із перших кандидатів на прем'єра, безперечно ухилився від того, вважаючи, що час його не настав, а жертвувати собою без потреби він не хотів. Але на цей раз, скорившись волі короля, він прийшов і взявся був за організацію нової влади на парламентських основах. Зробив він дві спроби сформувати кабінет. Перший його кабінет мав бути, так мовити, національний, — себ-то до нього мусіли ввійти лідери всіх партій. Цей проєкт завалився, бо парійні лідери не захотіли прийняти в ньому участі, не вмюючи чи не бажаючи згадати партійні протилежності. Друга комбінація Титулеску — скласти кабінет по персональному принципу — також не вдалася, бо лідер парламентської більшості Маніу поставив своє veto що-до вступу до кабінету одного з впливових депутатів опозиції, а саме Аржетояну, дуже здібного політика, але який свого часу вславився був по цілій Румунії і по-за нею тим, що викинув у парламенті на адресу свого противника таку непристойну штуку, про яку годі переказати друкованим словом.

Титулеску, випробувавши обидві комбінації, повернув свої уповноваження королеві, і той, одмовившись од чисто парламентських заходів, дав доручення своєму колишньому учителеві, відомому, історикові проф. Порга скласти кабінет на основі персонального принципу, і то із близьких і дружніх королеві людей. Як переказують пресі, в наміри короля входило поставити на чолі нової влади наближеного до нього генерала Презана. Але другого дня після іспанської революції поява генерала на чолі влади могла стати підозрілою в очах румунського громадянства, тому прем'єр-міністром став не військовий, а ректор Бухарестського університету. Кабінет було злагоджено і опубліковано на протязі якихось 24-х годин.

Микола Порга — не аби яка людина. В 22 роки він був уже доктором Лейпцігського університету, а в 33 — уже професором історії, мабуть наймолодшим у цілій Європі. Читав в Бухаресті всесвітню історію, але

спеціалізувався по історії Румунії, Балкану та Туреччини, добившись в цій галузі європейського признання. Одночасно з науковою працею віддавався й праці чисто літературній, визначившись, як драматург, поет і журналіст. У громадській та політичній чинності своїй тримався яскраво націоналістичних і державницьких тенденцій, не переводячи їх до площини якоїсь точної партійної платформи. Людина невичерпаної енергії й сильної волі, він, як вказано вище, був учителем сучасного румунського короля, а за часів великої війни активно виступав проти центральних держав і по стороні Антанти.

До державної справи проф. Порта взявся трохи з несподіваного боку — начеб-то за свою персональну справу. Висловив він це одверто в своїй декларації до румунської і європейської преси. Він сказав так:

«Приймаючи участь у політичному життю на протязі сорока літ, не маючи до того ні персональної пристрасти, ні якої будь-одного користи, — я став на чолі влади в шістьдесят років, себ-то в тому віці, коли лише чистий присуд та любов до людей впливають на чин і на рішення. Я певний того, що кінець мого життя присвячу добрій службі моїй нації.

У парламенті проф. Порта більшої не мав і не сподівався на неї. Тому він скликав депутатів на засідання, аби лише прочитати там королівський наказ про роспуск парламенту та проголосити нові вибори. Які будуть з того наслідки, поки-що рано говорити. Ідучи на вибори, проф. Порта одмовився од права уряду виставити вказані вище офіційні кандидатури: зрікся він у своїй декларації і якої-будь загрози режимом диктатури. Натомість в основу успіху ставить він свій власний авторитет і закликає громадянство закласти для виборів певного роду урядову лігу, представників якої влада буде підтримувати, віддавши до її послуг всю силу державного адміністративного апарату. До тої ліги пристав уже ряд професійних та національних організацій, а також де-які менші політичні організації. Якоїсь ширшої програми проф. Порта не виголосив. У декларації говорить лише загальниками про необхідність самої суворой економії, про так мовити, чистку в державних установах та в політичних колах, про необхідність упорядкування державної румунської структури і т. и. Про те саме у своїх відозвах говорить, йдучи на вибори і опозиція, яка складається з масива національно-селянської партії, до якого пристали й інші дрібніші політичні угруповання.

Шанси обох сторін начеб-то однакові. По боці проф. Порти, правда, стоїть сила адміністративного апарату, але в новій Румунії та сила не така вже й велика, якою була колись, крім того, проти неї, по боці опозиції, стоїть сила політичної організованости, якої бракує голові румунської влади. Єдиним плюсом нового кабінету являється те становище, яке виявив проф. Порта що-до національних меншин. У своїй декларації він проголосив:

Ми зважаємо також на тих, що належать не до румунської а до інших націй та які стали нашими со-громадянами по силі непереможної логіки історії. Вони мусять стати нашими братами й співробітниками, а ми заслужимо тим собі пошану у народів, з якими разом колись боронили ми право людства на вільне життя.

Слова свої проф. Порта частинно зреалізував уже на ділі, бо zorganizувал він при своєму уряді і спеціальний секретаріат по національних справах, поставивши на його чолі німця і мад'яра — представників найбільших в Румунії національних меншин.

Вибори до румунського парламенту призначено на 1 червня.

Observer.

З преси.

Свого часу, вияснюючи позицію делегатів Українського Товариства Прихильників Ліги Націй у Брюсселю та відповідаючи на несумлінні проти них закиди, що з'явилися в де-яких органах української преси, навели ми текстуально комунікат Українського Пресового Бюро в Брюсселю, близького до «Проводу», який видавав належне твердій і коректній позиції цих самих делегатів, що їх болотом обкидали власне за ті виступи органи тих же націоналістів. Тепер п. Дмитро Андрієвський в листі до редакції «Діла» (ч. 86) вияснює, чому і як

«націоналістичні кола, від яких працює Українське Бюро в Брюсселі»,

того разу в своєму комунікаті сказали таки правду, в такій категоричній формі оддавши належне позиції українських делегатів. Трапилася така прикра і незвикла для націоналістів помилка — похопитися правдою — тому, що у них на мислі тільки одно — добро України і інтереси нашої справи. Вони, бачите, стараються

«злагіднювати хиби ріжних політичних виступів українців і доповнювати ті недостачі, які найбільше дають себе відчуті»,

а крім того

«вони не хочуть виносити між чужих людей наші внутрішні політичні розходження».

З цих мотивів, високих і благородних, їм доводиться в своїх публікаціях українських... розходитися з правдою, яку самі-ж вони подають в своєму виданні французькому. Чи написане по французьки зовсім протилежним виходить, як його перекладати на українську мову? В цьому принаймні розписується в своєму листі п. Андрієвський, очевидно, в глибокій певності, що ніхто з чужинців, читачів комунікату пресового Бюро, не розуміє по-українськи. Все-ж для чужинців, які на власні вуха чули, що було казано, доводиться з дійсністю рахуватися, а для своїх, що їх там не було, сміливо можна з нею розминатися. Чи в них взагалі дві «правди»: одна — для вжитку зовнішнього, друга — для внутрішнього? Але для всіх людей правда — єдина.

* * *

Знову з листів до редакції того-ж таки «Діла». В ч.ч. 72-73 знаходимо великий лист під претенціозною назвою «Ві интересах історичної правди», підписаний п. Ільком Борщаком. Його присвячено одній статті про п. Орлика, що її було надруковано в паризькому «Prométhée» за підписом А. Тарне. Виступаючи проти

«тенденції, на жаль, не рідкої у нас, підпорядковувати історичні постаті минулого, що належать до цілої нації, виключно деяким політичним партіям, групам і своєрідним тенденціям»,

п. Борщак разом з тим вважає ніби своєю особистою власністю усю спадщину великого гетьмана, так ніби йому на те належить «хазука».

Ані статті самої в «Prométhée», ані тієї критики Борщакової ми гут не торкатимемося. Як редакція «Prométhée» вважатиме за потрібне, вона дасть відповідь по суті. Але звісно дивно було б, щоб при цій вірній оказії автор листа не використав нагоди хвицнути копитом не нависну йому УНР та її діячів.

П. Борщак страшно цікавить особа автора цієї статті. Він наводить за «Тризубом» звістку, що

«з доручення Українського Інституту у Варшаві, п. Токаржевський готує до друку діяріуш П. Орлика»,

і продовжує,

«нав'язуючи тенденцію статті «Прометея» з цією звісткою та іншими даними, відомими в паризькій колонії, ми робимо висновки, що самі собою напрохуються...»

Та проте, хоч і який досвідчений автор листа до редакції саме в цьому роді «публіцистики», він цього разу не в ті взувся. П. Тарне та п. Токаржевський між собою не мають нічого спільного. 1925 року в «Тризубі» надруковано було статтю саме того п. Тарне під назвою «Україна і Франція» і під тою статтею можна й зараз прочитати таку примітку:

«Друкуємо цю статтю нашого французького приятеля, бо вбачаємо в цьому перерахованню добре відомих фактів з нашого минулого та в тому, що п. Тарне завжди піддержує стосунки з українцями в Парижі, щире бажання допомоги взаємному зближенню та ознайомленню французьких кол з українською справою». («Тризуб» ч. 7. з 29 листопада 1925 року).

Отже спроба пошити у французи п. Токаржевського не вдалася, як не повелася і з спробою накинути йому авторство статті в «Прометею»; п. Токаржевський виразно заявив про це в листі до редакції «22 Січня» (ч. 3). Та не про те мова. Про те можна б і не писати, — це ж не першинка, — коли б не одна річ. Починаючи свого листа, п. Борщак пише так:

«У безрезневому числі паризького журналу французькою мовою «Prométhée», видаваному, як відомо, певними нашими земляками для певної мети, з'явилася стаття...»

«Prométhée» — місячник французькою мовою, що виходить в Парижі; це, як на ньому зазначено:

«орган національної оборони народів Кавказу, Грузії, Азербейджану, Північного Кавказу, України та Туркестану».

Він служить визвольній справі шостий рік твердо і послідовно. Що визволення Кавказу й України для п. Борщака і для його однодумців «непевна мета», це давно відомо: він це засвідчив своєю журнальною і політичною діяльністю. Але невжеж і для редакції «Діла», яке надрукувало без застереження ці рядки, справа визволення України, Кавказу і Туркестану — теж «непевна мета?» Позиція для «єдиного національного щоденника» ніби трохи дивна.

* * *

«Послѣднія Новости» (ч. 3699 з 9 травня) подають гидкий наклеп агентства большевицького «ТАСС» на п. Ноя Жорданія. Відповідна лабораторія чека виготовила належні «документи», які ніби-то свідчать, що президент Грузинської республіки був, мовляв,

«на службі царської охранный поліції».

Подаючи цю брехню огидну, редакція російської демократичної газети, що-правда, застерігається:

«ніякої відповідальности за подане ми на себе не беремо».

але разом з тим надає в ж е в і д с е б е цій звістці такий наголовок (наводимо його в оригіналі):

«ТАСС» р а з о б л а ч а е т ь (ростріл н.ш. Ред.) Ноя Жорданія».

Виходить, за «Посл. Новостями», що є що «розоблачати»? І вже одним цим заголовком редакція російського демократичного органу виразно показує, де її симпатії і за ким вона тягне руку. Пан Ной Жорданія в листі свсему до редакції цієї газети дав достойну відсіч і цьому наклепу і тим, хто його розповсюджують, являючися уже тим самим моральними спільниками червоних окугантів.

Нас ця позиція російської демократичної інтелігенції не дивує. Коли йде справа про «єдиную й неділимую», то для неї всі засоби добрі і за союзників собі в боротьбі проти визвольних змагань поневолених народів всна ладна мати навіть кривавих катів з чека. Але може ця історія розіб'є нарешті ти рожеві окуляри, через які де-які грузинські кола дивляться й досі на ліві російські угруповання, добачаючи в них своїх приятелів. Як же—приятелі, та ще й близькі: «як наш батько горів, так їхній грівся».

* * *

Як відомо нашим читачам, не так давно зорганізований «Cercle d'Etudes Ukrainiennes» в Парижі розпочав оце допіру свої прилюдні виступи. І розпочав дуже вдало. Звістка ця відбулася вже і на сторінках совітської преси. Ось що пише про перше прилюдне зібрання «cercle'ю» — «Прол. Правда» (ч. 89 з 21 квітня с. р.):

«Нещодавно ця петлюрівська організація (це «серкль»!- влаштувала в Парижі свої збори. На цих зборах були присутні представники різних французьких кол. Напрям цих зборів, як і всієї діяльності всієї петлюрівської зграї загалом, був гостро антирадянський.

«Утворення цієї нової антирадянської організації з недобитків петлюрівщини ще раз свідчить про те, що французький імперіялізм не викидає з своїх антирадянських планів навіть таких нікчемних і в край скомпромітованих брудних авантюристів, якими є недобитки петлюрівщини».

Як бачимо, перелякана редакція пролетарської газети накалатала гороху з капустою і трохи перестаралася. Це «Французьке Товариство Українознавства» заснували французькі вчені. І от у своєму переляку їх тепер «Прол. Правда» пошиває у «петлюрівці». Для неї представники французького наукового і мистецького світу — це «петлюрівська зграя». Це вже справді — «застав дурня Богу молитися, так він і лоба розіб'є». А втім з переляку червоним окупантам не знати, що ввижається:

«петлюрівські недобитки під крильцем пуанкаристів».

Коли справді «недобитки», а до того ще «нікчемні, і в край скомпромітовані», то чого ж з приводу їх діяльності на гвалт бити? Ми розуміємо, заснування такої наукової установи — річ неприємна для червоних окупантів України. Їм би вигідніше було мати монополію на все українське перед чужим світом, подаючи його під московсько-комуністичним гарніром. Але все ж якої міри досягає той переляк і яке непевне становище їхнє на Україні, коли навіть в заснуванні чисто культурного товариства їм вбачається страшний привид «пуанкаристів» та «французького імперіялізму»!

* * *

Надзвичайно докладну і правдиву інформацію подає галицьким читачам «Діло» про те, як і чим живе українська еміграція. З приводу появи у Парижі кількох українських газет львівська газета (ч. 87), згадавши про орган націоналістів «Незалежність», пише

«Для конкуренції деякі люди з табору УНР, почали видавати другу газету, «22 січня», хоч вони вже і мають свій орган «Тризуб». Большевики в свою чергу випустили недавно «Наш Прапор», так що під цю пору виходить у Парижі аж кілька українських газет. Можна би радіти такою живучістю нашої преси у Парижі, якби не те, що кожний із цих органів представляється дуже бідно і вузькопартійно».

Характерно і те, під яким наголовком подає цю звістку редакція «Діла»: «Боротьба за душу української еміграції». Тут у кожному слові проступає та своєрідна психика, під владою якої живуть галицькі журналісти, та, як французи говорять — специфічна галицька «mentalité». Атмосфера душехватства так глибо-

ко вкорінилася там, що вони її переносять і на наші емігрантські відносини. Та душа емігранта за ці тяжкі годи вже знайшла себе і хатати себе нікому не дасть. Занадто убога наша еміграція, щоб дозволити собі таку розкіш, як видавання газет «для конкуренції». Але найхарактерніше це останнє речення в цій замітці:

«Найкомічніше те, що було треба аж почину націоналістів, щоб заворушити навколо всі інші групи, що навіть власним життям дихати не можуть».

Справді, «найкомічніше». Одинадцятий рік «дихає» наша еміграція, що вийшла з урядом і армією УНР, власним життям, сьомий рік в Парижі виходить «Тризуб». Його солідні річники — нехай «дуже бідні і вузькопартійні» можна знайти і у Львові, а «Діло» нічого того не помічає, хоч і вважає за свій обов'язок час од часу проти тієї еміграції уенерівської гостро виступити. Таки дійсно, не аби-які коміки, видко, сидять у редакції «Діла».

* * *

«Чорноморці» — урядовий орган головної управи чорноморських січей в Америці — пише про ювілей словацького часопису «Slovak v Ameruce». На той ювілей озвалися і видатні представники американського політичного світу. Прислав телеграму навіть президент Гувер:

«Словацький нарід у Злучених Державах приніс до прибраного краю дуже багато скарбів ума і характеру, які увійшли в склад нашого державного життя. Їх лойяльність американським установам та ідеалам є найкращим приміром, як служити надаліше цій вітчизні».

Українська газета з цього приводу подає такі міркування:

«Не наводимо інших привітань, а хочемо лише звернути увагу українського громадянства, що нас є більше, чим словаків, а якось ніяк не можемо спромогтися на відповідну демонстрацію. Чи не причиною тут є та чисто галицька заскоружість, рутенський сон, особиста ненависть і глупа зависть?»

Болуче, але правдиве для нас порівняння. Не визначаються і словаки високою культурністю, але у них є те, чого і досі ще бракує темнішим масам нашого народу: викристалізована національна свідомість. На те, щоб з нами рахувався світ, мало тільки багатоміліонової кількості. Треба до неї свідомости, культурности, отих «скарбів ума і характеру». А що про них говорити, коли в тій самій Америці серед нашої еміграції лише частина знає, що вони українці, а решта і досі називає себе «австріяками», «руськими», «рутенцями», не знаючи, «чиї вони діти».

Як багато праці треба нам, щоб вирівнятися на всіх наших землях навіть з словаками, показує заява, яку склали чеському міністрові Дередові представники Т-ва ім. Духновича що-до мови навчання в

школах Закарпатської України. Її наводить «Народная Газета»(Пряшів ч. 11 з 20 березня с. р.).

«Русское большинство требует введения въ школы на Подкарпатской Руси, предназначенныя для русскихъ, русскаго литературнаго языка».

Можна собі, навіть на хвилину, уявити словаків, які б вимагали запровадження в словацьких школах навчання чеською мовою?

Справді прислужилася б українській справі наша інтелігенція в Америці, коли б вона замість взаємних сварок та дрібного політиканства всю свою увагу та всі свої сили віддала на підняття культурного рівня та розбудження національної свідомости серед еміграційної маси.

* * *

В совітській пресі утертим місцем стало твердження, що, мовляв, еміграція розкладається, догниває і вмирає, ні на що не здатна, що їй от-от три чисниці до смерті. Тим часом многолітня і систематична праця нашої еміграції на різних царинах духового життя дала свої результати і принесла українському народові чималі вартості. Яку б сферу ми не взяли — науку, красне письменство, поезію, мистецтво, — всюди маємо ми цінний набуток, що з часом придасться всьому народові нашому.

В цьому числі «Тризуба» коротко відмічаємо ми появу нової книжки О. Олеся — «Поезії» книга Х. Перечитайте, читальнику ласкавий, останні твори нашого славного поета і ви побачите, які скарби творяться на еміграції, скарби, що являються загально-національною власністю... і творяться в яких умовах! Українська поезія живе... тут, на вигнанню, а там? На Україні? Виходять вірші і там. В ч. 6 «Радянського Книгаря» в розділі «Поезії, пісні, байки» перераховано нові «квіти», що вирости на ґрунті «української поезії» під комуністичною опікою. Ось де-які з них. Поет не без талану, Микола Терещенко, віддає свої здатності перекладам, і от в його перекладі в кількості 30.000 екземплярів та ще й виданням другим з'являється книжка:

«Бедний Д. Байки».

На місце Гребінки й Глібова бідолашних дітей годують саламахою московського байкаря. А от ще, чи не краще:

«Аніканов П. За колективну сівбу. Збірка поезій (!) до... весняної засівкампанії. Х. «Літ. і Мист.» (Масова художня бібліотечка).

І цих «поезій» аж на 60 сторінок. І так само, видано їх 30.000 прим.! Видно, розраховано на великий попит.

Поезії на тему «весняної засівної кампанії»! Як відомо, зараз на

Україні сучасні володарі її намагаються не тільки політично й економічно тримати в своїх руках український народ, але — і це чи не найгірше — підпорядкувати його духовно московським впливам, накинути їм вироблений у червоній всесоюзній столиці світогляд. Питання про нав'язання найтісніших зв'язків літературних між Москвою і Україною, посилене видавання перекладів корифеїв сучасної російської літератури, оті сотні тисяч творів Леніна, десятки тисяч Бедного, постійні екскурсії українських письменників до Москви, сувора цензура, яка нещадно кладе край усяким націоналістичним «ухилам», взагалі стремління перебудувати все українське духовне життя на московський кшталт — являється одною з найголовніших турбот сьогоднішніх панів України.

Як бачимо з наведених зразків, де-чого вони досягають. Сучасна московська поезія змінила тематику, але манера в ній озивається стара, з 18-го віку. І це відбивається і на українській «поезії» «За колективну сівбу!» Чим це гірше від Ломоносовської оди «О пользь стекла»:

«Не право о стеклѣ тѣ думаютъ, Шуваловъ,
Кон его чтутъ ниже минераловъ».

Місце державинської «богоподобныя царевны киргиз-кайсацкія орды» заступив в поезії московській достойний її спадкоємець-царь червоної орди — богорівний Ленін. Чи ж велика різниця, що замість «несравненної мудрости» Феліци сьогоднішні одописці прославляють «зелсте серце» Фелікса? Феліца — Фелікс. І та, «Вторая», і цей останній однаково цалися в знаки нашому народові.

Російські впливи в українським духовнім життю — це найтяжча спадщина минулого поневолення, спадщина, що її руйнуючий вплив ще поглиблює поневолення теперішнє.

Од цих шкідливих впливів духовне життя нашого народу врятує лише політичне визволення України — відновлення її самостійної державности.

Хроніка.

З Великої України

— П'ятирічний ювілей державного жидівського театру в Харківі. Спеціальний комітет, організований більшовиками з Скрипником на чолі — улаштував 5 квітня в Харківі обходини п'ятилітнього існування харківського жидівського театру («Пр. Пр.» ч. 92 з 25. IV).

— Дитячий жидівський театр. В Києві утворено спеціальний дитячий жидівський театр («Пр. Пр.» ч. 96 з 30. IV).

— Військовізація молоді. Згідно з постановою Всесоюзного з'їзду комсомольців, вся молодь має бути військовізованою. З цією метою всі гуртки військових знань перетворено на військові школи. В самому Києві охоплено цими військовими школами 9.000 комсомольців та 3.000 «безпартійних» хлопців. На багатьох підприємствах «добре налагоджено військову роботу». Але є й такі підприємства, де військовізація не переходить з великим успіхом.

Намічається тепер перевести «всесоюзні комсомольські військові маневри», при чому Київ є перший кандидат, на таку «пошану», бо маневри ці припускається відбутися в околицях Києва («Пр. Пр.» ч. 97 з I. V.).

— Робітники на практику до Німеччини. З заводу ім. Петровського в Дніпропетровському відправлено 29 робітників на виучку до Німеччини на 6 місяців з тим, що після одержання цієї практики, вони працюватимуть на Московщині («Пр. Пр.» ч. 91 з 23. IV).

— Візити московських та кавказьких робітників до Донецького басейну. З метою

підняти ентузіазм у шахтарів Донецького басейну до Кадівки прибули представники Тульських заводів з наказом: «напружити всі зусилля, взяти вугільний Перекоп». Приїхали також і бакинські робітники-нафтовники передати гірникам Донбасу свій досвід боротися за дотермінове виконання «пятилітнього плану» («Пр. Пр.» ч. 90 з 22. IV).

— Ростріли. — В с. Курилівці (район Хмільника) забито селянина - комсомольця. До суду було притягнуто 4 чол., двох засуджено до розстрілу та двох вислано за межі України на три роки («Пр. Пр.» ч. 90 з 22. IV).

— У Константинівці відбувся суд над шкідниками кооперації. Чотирьох чоловік засуджено до розстрілу, п'ятьох до позбавлення волі з суворою ізоляцією на 10 років кожного й конфіскації всього майна. Крім того є присуджені ще й до дрібніших кар. («Пр. Пр.» ч. 95 з 29. IV).

— Забито комсомольця. В с. Буряківці Чорнобильського району забито голову сільської ради, який разом з тим був секретарем комсомольської організації («Пр. Пр.» ч. 95 з 29. IV).

— Робота соціального транспорту на Україні. «Прол. Пр.» так описує роботу автомобілевого транспорту в Києві: «Часто клієнтура характеризує роботу Союзтранс, як «цілковите непорозуміння». Це цілковите непорозуміння буває не тільки в Києві, а й на периферії: в Жашкові, Бердичеві, Білій Церкві, Винниці і інших. В Києві Союзтранс взяв на себе зобов'язання приставляти на млини зерно. Роботу цю весь час проводять з перебоєм, причому перебої ці дійшли до того, що 3 квітня о 8 год. 93-ій млин став через брак

Дзерна, а 6 квітня о 3 год. 133-їі машин стояв 20 хвилин».

«Поганий стан адміністративного й профроби не міг, звичайно, не відбитися й на трудову дисципліну, на ударність, на соціалізацію. Шофери п'ячать, приїждять на роботу п'яними, возять машинами повій, як це було під час приїзду машин на 91 млн. Є ряд актів, що п'яні шофери ламали ворота млина, пожежного депо тощо.

Вантажники Союзтрансу не відстають що-до цього від шоферів. На роботу виходять п'яні, бешкетують, зривають роботу залізничних вантажників: Нещодавно вони прийшли на цукеркову фабрику і запропонували свої послуги в категоричній формі, причому свою пропозицію замінити собою вантажників фабрики вони намагалися ствердити кулачною розправою».

«Для характеристики атмосфери, яка панує серед шоферів Союзтрансу досить відзначити ставлення їх до єдиної жінки-шофера (не тільки в Києві, а й на всій Україні), що працює в гаражі. Замість того, щоб по товариському допомогти їй у роботі, багато шоферів з гаражу всяким способом шкодять їй, здають їй машину брудну, примушуючи її таким способом працювати замість себе». (Пр. Пр.» ч. 93 з 26. IV).

— Безпритульні тероризують пасажирів. Не дивлячися на те, що в Києві не вільно нікому, крім пасажирів, перебувати на перонах, а на коліях зовсім заборонено перебувати кому-б то не було — завжди на пероні є повно безпритульних, які крадуть у пасажирів багаж, витягають гроші й годинники з кишень і т. д., а на коліях забіраються у порожні особові вагони спати, де зрізають також з диванів полотно. Пасажири безпритульними у Києві стероризовані («Пр. Пр.» ч. 96 з 30. IV).

— Весіння сімба на Київщині почалася («Пр. Пр.» ч. 90 з 22. IV).

— Велика повідь на Дніпрі. Весняна повідь на Дніпрі набрала цього року ката-

строфального характеру. Всі пристані горішнього Дніпра залито водою. Вода залила пристані також у Трипіллі, Черкасах, Каневі і навіть Пухівці, що стоїть на високому березі. Телефонний зв'язок державного пароплавства перервано. У Чернігові надзвичайно розлилася Десна і прорвала залізничну дамбу, причому до води упав паротяг.

В Києві вода прорвала три дамби. Затоплено Слобідку і Петрівку (Поділ). Організовано допомогову службу з військових понтонних частин, з загонів студентів та комсомольців. Є зруйновані будинки, як рівнож і людські жертви.

З Десни йдуть розірвані плоти. У Ржищеві також порвано дамбу. Рух пароплавів на Дніпрі припинено («Пр. Пр.» ч. 96 з 30. IV).

— Польський державний театр. Польський державний театр на сов. Україні переживає кризу через брак помешкання і брак артистичних сил. Міститься театр по різних клубах, а недостачу в артистах заповнює український театр ім. Франка, який виділив де-яких артистів на постійну роботу до польського театру.

Польський театр відкрито з безрезв'яз. с. р. («Пр. Пр.» ч. 87 з 18. IV).

— Зменшення заробітної платні робітникам. Усім робітникам більшовицьки переводять зараз зменшення заробітної платні, устанавлюючи нові «соціалістичні» норми і розцінки за виконання різних робіт. Заведено ці нові розцінки з 1 травня. На всіх підприємствах було влаштовано збори, на яких пояснювалося робітникам необхідність для совітів цієї міри, при чому доказувалося, що при підвищенню видатности праці робітники не тільки не будуть діставати менше, а заробітня платня їхня навіть підвищиться на 6,75 відс. («Пр. Пр.» ч. 83 з 13. IV).

— Утворення партійних комітетів при

радгоспах. ЦК КПБУ ухвалив утворити партійні комітети при всіх радгоспах на Україні, які мають 250 робітників, при наявності 25 комуністів в осередку радгоспу. Характерно те, що ці партійні комітети радгоспів мають охоплювати собою осередки найближчих сел і таким чином села надалі будуть підлягати властиво керівництву партійних комітетів радгоспів. («Пр. Пр.» ч. 83 з 13. IV).

— Антисемітизм між робітниками. При роз'їзді з роботи з Куренівки в Києві в одному з вагонів трамваю було кілька робітників жидів. Кондуктор трамваю розгнівався на одну з пасажирок-жидівок і заявив, що він далі не повезе «жидівську заразу» та запропонував, щоб ця «сволота» вийшла з трамваю. Робітники не-жиди, які їхали в цьому ж трамваї стали на бік кондуктора. Трамвай було спинено. Після прохання жидів довести їх хоч до «Червоного Майдану», завезено їх було до трамвайного парку, де з них робітники знущалися і казали: «ми вас завеземо, звідки ви більше і не повернетесь. Їхати трамваем задумали! Ми вас різали, проклятих, і будемо різати». Особливо брутально знущалися робітники над жидівками, на яких рвали одержу. Вмішлася міліція і таки трамвай вирушив до «Червоного Майдану». Але поїхали далі і антисемітські настрої робітників і знущання й лайка продовжувалися усю дорогу. Робітникам-жидам плювали в лице, лайали, тягали за ніс. Один з робітників було запротестував проти цих знущань, у відповідь на що його хотіли скинути з трамваю; кондуктор на довершення запропонував погасити світло й почати грати в піжмурки. До самого «Червоного Майдану» вагон ні разу не зупинили і, коли жиди просили зупинити вагон коло вулиць, де їм було треба сходити, їм було запропоновано плігати на ходу.

— В одній з шорних майстерень в Києві, кожен раз, як туди попадав якийсь робітник-жид, починався з нього знущання. Останнім

часом до цієї майстерні прийнято було на роботу жиди Лобовського. «активного робітника-ударника», який «перший порушив справу про запровадження соцзагання та ударництва на підприємстві, перший почав викривати, що в них досі нічого не робилося, що ледарі та хулігани користуються з захисту адміністрації».

Робітники шукали нагоди розправитися з Лобовським. Одного разу, робітник Тендриков, обурившись відмовою Лобовського пити разом з ним горілку, повалив Лобовського на варстат, бив та кричав, що «не допустить, щоб у них працювали жиди»: нарешті хотів Лобовського заколотити шилом, але в цей момент інші робітники врятували Лобовського. Після цього випадку Тендрикова було знято з роботи, але голова місцевому спільно з окремими його членами, заспокоював Тендрикова: «Ти не турбуйся, все буде гаразд. Зараз же подай скаргу до Трудресі, а ми тебе підтримаємо». Крім того, щоб Тендрикову полегшити справу проти Лобовського, адміністрація підприємства видала йому посвідку, що він не має жадного прогуду і є кращий робітник, тоді, як імя Тендрикова не сходило з чорної дошки за прогули («Пр. Пр.» ч. 78 з 7. IV).

— Брак вугілля. — Завдання на видбуток вугілля в Донецькому басейні за першу декаду місяця квітня виконали лише на 64,4 відс. («Пр. Пр.» ч. 82 з 12. IV).

— Брак вугілля примушує совітську владу поширити добування торфу. На Україні намічається Коростенський торфовий район-перетворити на енергетичну базу північного правобережжя і перевести на торф ряд підприємств («Пр. Пр.» ч. 88 з 19. IV).

— Українська економічна нарада визнала за необхідне збільшити видобуток бурого вугілля на Україні до 155.000 тон в 1931 році («Пр. Пр.» ч. 82 з 12. 14).

— В зв'язку з пониженням кількості добування вугілля в Донецькому басейні, большевики мобілізували всі способи впливу на робітників, щоб вони збільшили ви-

датність праці. Президія Всеукраїнської Академії Наук мусіла прийняти постанову про доручення комісії науково-культурної пропаганди вислати на шахти особливі бригади; організація письменників також постановила «відрядити до Донбасу спеціальну бригаду, яка повинна своєю творчою роботою, найщирішим зв'язком з шахтарями Донбасу і власним прикладом запалити робітничий ентузіазм і спрямувати його на виконання і перевиконання виробничих планів»; «Українфільм» також зобов'язався виготовити спеціальні пропагандні фільми («Пр. Пр.» ч. 82 з 12. IV).

— П л а н б у д і в н и ц т в а не виконано. План будівництва на минулу зиму виконано на Київщині лише на 61 відс. Перспективи на літній сезон не є ліпшими. Гостро відчувається брак матеріалів. Так, вапна та алебастру мається лише 10-15 відс. потреби і через те зірвано уже і весняні будівельні роботи. Браків також цегли, каміння, цементу («Пр. Пр.» ч. 88 з 19. IV).

— Х и б и т р а н с п о р т у . План перевозів по залізницям, як рівно ж і по Дніпру, не виконується. На залізницях навантаження досягає тільки 62-75 відс. Спричиняється до того сильно брак вагонів і брак організації руху, бо на Південно-Західних залізницях, наприклад, обіг вагону замість 2.8 доби становить аж 3,7 доби.

На Дніпрі навігація відкрита, але пароплави не мають вчасно заготовлених вантажів і де-які з них приходиться просто виводити з руху з-за браку вантажу («Пр. Пр.» ч. 88 з 19. IV).

У Франції

— П' я т і р о к о в и н и . В п'яту річницю смерті св. пам. С. Петлюри, заходами Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі, в понеділок, 25 травня с. р. о 12 годині 30 хв. дня одправлено буде на могилі його на кладовищі Монпарнас літню, а того ж дня о 4-й год. пополудні влаштовано буде в салі «Сосіете де Мютуаіте» (Рю Монж. Париж 5)

жалібну академію. Заупокійну службу Божу за спокій душі його відправлено буде в Українській Православній Церкві (96, Бульвар Огюст Блянкі) в 10 год. 30 хв. вранці.

— З ж и т т я Б і б л і о т е к и і м . С . П е т л ю р и . За місяць квітень 1931 р. Бібліотека дістала пожертви книгами та іншими друкми від таких осіб та організації: І. П. Токаржевський-Карашевич (Париж) — 9 кн. 2. О. Коломієць — 1 число еспан. газети з фотографіями Гол. Отамана, Бібліотеки, Музею та инш. 3. Редакція Тризуба — 3 фотографії. 4. М. 500 фотографій. 5. Спілка Інвалідів в Калішу — 2 кн. 5. К. Штундер (Волинь) один малюнок на шовку. 6. Пані Г. Чикаленко-Келлер (Женева) — 1 кн. 7. М. Мілоцький — 3 чч. журналів. 8. П. Данилко (Париж) — 2 кн. та 2 чч. журналу. 9. П. Гординський (Париж) — 3 кн. 10. Б. Лазаревський (Париж) — пакет з литстами його брата. 11. П. Гинтюк (Париж) — 1 кн. 12. Ген. О. Удовиченко — 1 кн. та 15 шкців і таблиць. 13. Українсько-Гуртка «Думка» (Париж) — 3 кн. 14. Редакція «Жіноча Доля» (Коломия) — 2 кн. 15. Сотник М. Забелло (Царгород) — 1 книга та 4 чч. больш. газети «Чорноморська Комуна». 16. П. Даниленко (Париж) 1 ч. журн. 17. П.-о Д. Лещинин (Канада) — 1 фото. 18. П. Сікора (Варшава) — 13 кн. та 10 чч. журналів. 19. Ген. М. Юнаків — 1 кн. Також ген. Юнаків переслав з Архиву в Тарнові 25 кн. та 9 зошитів нот і 63 чч. ріжних журналів.

Всього за квітень книг — 63, журналів і газет — 95, фото й мап — 20.

Грошевих пожертв поступило всього 573.50, а саме: 1. Українська Громада в Іреноблі (збірка на лист ч. 362) — 90 фр.. 2. А. Дудниченко — 5 фр. 3. І. Гораїн — замість Великодніх привітань — 10 фр. 4. П. Яблонський — 10 фр. 5. З. Різників — замість Великодніх привітань — 5 фр. 6. Іван Десятівський — замість крашанки на Великдень — 5 фр. 7. Пані В. Бондаренко з Кресо — 68 фр.

за розіграну на лотереї подушечку, вишиту панєю Бондаренко. 8. О. Олексій — 10 фр. 9. Кость Клепачівський з Ченстохови — збірка на підп. листи — 210 фр. 10. Пан-отець П. Білонь (Америка) — 66.75 фр. 11. П. А. Плевако (Мароко) — 33.75 фр. 12. П. Є. А. — 25 фр. 13. Громада студентів Укр. Госп. Академії в Подєбрадах — зам. вінка на труну інж. О. Онкієнка — 50 кч.

Всім жертводавцям Рада Бібліотеки висловлює шире признання її глибоку подяку.

Підчас минулих Шевченківських свят кілька осіб та організацій спричинилися до збільшення ресурсів Б-ки шляхом продажу листівок і книжок, а саме: пані Вал. Бондаренко, Громади в Шато-де-ля-Форе, в Діжоні, в Кіютанж - Нільванжі та пп. П. Черкаський, Левартовський і Попович.

За минулий місяць почали надходити: «Дзвони» зі Львова та «Вісти Союзу Укр. Пластунів Емігрантів».

Читальню Бібліотеки відвідало 82 особи.

— По Союзу Укр. Емігр. Організації у Франції. 4 травня відбулося засідання Генеральної Ради Союзу, на якому заслухано доклад секретаріату про життя організацій на місяцях і біжучі справи до вирішення, як рівно: доклад Голови Ген. Ради п. М. Шумицького про засідання Шкільної Підкомісії Дорадчої Ради Комісаріату Ліги Націй в справах біженців, доклад п. п. Косенка і Никитюка про відвідання ними Діжону, Ліону і Гренобля, доклади про організацію чергового З'їзду Союзу.

— Проф. П. Андрієвський, відомий вчений український, прибув з Екваторіальної Африки до Парижу, де має перебути де-який час.

В Польщі

— В першу річницю харківського процесу. 25 квітня с. р. в салі Східного Інституту у Варшаві

відбувся організований Корпорацією «Запорожка» реферат п. Г. Лазаревського — «Річниця харківського судового процесу над українськими вченими».

На цю нову символічну річницю з'явилася досить значна кількість українського громадянства, що перебуває у Варшаві, для уміщення якого сая Східного Інституту була малою. Самий прелєгент для варшавської колонії є особою новою, що майже напередодні процесу залишив Україну. Матеріал, покладений ним в основу реферату, в своїй більшій частині був цілком невідомий нашому українському суспільству і на стільки цікавий та захоплюючий, що слухався з великим та неслабнучим від початку до кінця напруженням та зацікавленням.

Після досить широкого вступу, в якому докладчик з'ясував значіння річниці та саме тло процесу, докладно проаналізував він інститут совітської судової оборони, яка хоч і єснує там de jure, але специфічні «класові підходи» якої не лише зводять її значіння до мінімуму, але і стирають різниці між нею та совітською прокуратурою.

І коли взяти тут на увагу ці «класові підходи» совітського судівництва, ту колективізацію совітської оборони, при якій обвинувачений не має можливости вибрати собі адвоката, а звертається до колеґії оборонців, яка йому оборонця призначає, коли зважити тут і той факт, що совітська оборона в кожному підсудному бачить свого ворога, то ясним стане, що підсудні в харківському процесі не мали жадної оборони.

Докладно зупинився прелєгент і на характеристиці самих оборонців та на методах їх оборони. Дав він також всебічну характеристику сов. прокуратури, яка виступала на цьому процесі, методів, якими вона послуговувалася при допиті підсудних на суді, всіх тих запитах з підготованою в них же відповіддю, яка забороняється судівництвом всіх країн і якою так залюбки послуговувалися на процесі большевики.

Звернув він далі увагу й на те, що цілий судовий процес було оперто виключно на зізнаннях самих підсудних, до яких судівництво радить завжди підходити з певною обережністю, особливо тоді, коли вони не опираються на реальних доказів. А далі йшли численні приклади всіх тих «зовнішніх підпитухувачів» обвинувачених, якими диктувалася їх щирість визнань на суді, яка навіть доходила до того, що, як констатував один з оборонців, «підсудний признається до того, в чому його ніхто не обвинувачує» і що вже давало совітській адвокатурі можливості до таких висновків, як «коли він визнає себе винуватим, то належить припускати, що гріх у нього був».

Багато місця знайшла в рефераті прелюгента й сама підготовка до процесу, якою і було належно забезпечено собі те, що харківський процес міг відбутися при «відчинених дверях».

Торкнувшись ще де-яких питань, що були зв'язані з цим процесом, яким хотілося заінсценізувати моральне самогубство української визвольної ідеї та української самостійницької ідеології, докладчик закінчив свій реферат широкою характеристикою підсудних.

Перед салею пройшли не лише їх постаті, але й цілий, дорогий українському серцеві, Київ.

* * *

До п. п. Членів Української Емігрантської колонії у Варшаві.

Головна Управа Українського Центрального Комітету в Польщі, виконуючи волю останнього З'їзду представників тутешньої української еміграції, покликкала до життя тимчасову Управу Варшавського Відділу в складі таких осіб: Голова Управи — інж. Як. Танцюра, Заступник Голови, він же референт в справах культурно-освітніх — др. І. Чикаленко, Скарбник — п. Г. Паужник, Секретар — п. Я. Нимочка і член Управи — інж. Ол. Чубенко.

Необхідність утворення місцевого відділу У. Ц. К. відчувалась вже давно. Нині ж, коли загаль-

но-світова господарська криза поволі дає себе відчувати і в Річі Посполитій Польській, коли наслідки цієї кризи в першу чергу відбиваються негативно на життєвих інтересах наших емігрантів, нині з непереможною силою постає питання про широку участь нашої численної еміграції в громадській організації, що ставить собі за завдання опіку над правним та матеріальним положенням своїх членів, а також піднесення їхнього культурного рівня і національної свідомості.

Як еміграції політичній, нам треба пам'ятати, що з кожним днем ми наближаємося до того моменту, коли в умовах викликаного розкладом совітської влади анархії, нарід наш повстане до боротьби за своє національно-державне визволення. Тоді нарід український покличе нас, українських політичних емігрантів, собі на допомогу.

Як для перемоги над ворогом, так і для організації молодого державного життя потрібно буде багато освічених, національно та політично свідомих та витривалих громадян українських. Велика частина активніших, чесніших та національно свідоміших громадян на Україні знищена чи заслана лютою Москвою на вірну смерть на Соловки. Тому, кожний українець, що зберігся фізично тут за кордоном, уявлятиме певну цінність при новій можливості відбудови Української Народної Республіки, коли, звичайно, до такої ролі він буде відповідно підготовлений.

Отже, тимчасова Управа Варшавського Відділу У. Ц. К. закликає найширші верстви громадянства, у Варшаві та її околицях перебуваючого, вступати в члени Відділу, щоб розпочати необхідну культурно-освітню працю.

Будучи свідомим, що виконати це завдання можна лише спільним зусиллям всієї української еміграції м. Варшави, ми й звертаємося до громадян і земляків наших з ширим проханням щоб вони допомогли нам в нашій праці, а насамперед просимо запису-

ватись в члени Варшавського Відділу У. Ц. К.

Дякуючи особливим умовам перебування еміграції у Варшаві та великій розлеглості міста, технічно записи у члени Варшавського Відділу У. Ц. К. будуть переводитись так: Управа на кожний район визначить своїх окремих уповноважених, — яким і доручить, на підставі відповідних посвідчень, переведення записів в члени Відділу та збірку членських вкладок.

Крім того, записи в члени Відділу переводить Секретар Управи в помешканні У. Ц. К. щоденно від 10 до 12 год., а в неділю від 14 до 16 год.

Голова Управи в справі Відділу урядусь кожної неділі в помешканні У. Ц. К. (Подвалє 16, пом. 15) від 14 до 16 год.

Скарбник приймає членські внески і переводить грошові операції в помешканні У. Ц. К. від 14 до 16 год. кожної неділі.

Не зупиняючись докладніше на програмові майбутньої праці Управи Відділу, бо він є засадничо окреслений в «Статуті У. Ц. К. в Польщі з 24. V. 1930», все ж Управа уважає своїм обов'язком зазначити, що зараз вона є в стадії виконання передовсім організаційних завдань. До них належать: реєстрація наших емігрантів, записи в члени Відділу, утворення Бюра Праці, утворення організаційної комісії та т. ін. З часом Управа Варшавського Відділу перебере де-які технічні функції від Головної Управи У. Ц. К., але вже і нині Головна Управа У. Ц. К. вимагає, щоб емігранти, перебуваючі у Варшаві, які звертаються до У. Ц. К. з якимись проханнями, виказувались документами про членство у Варшавському Відділі У. Ц. К.

Після закінчення організаційного періоду тимчасова Управа Варшавського Відділу У. Ц. К. скличе Загальні Збори членів Відділу, на яких і будуть обрані постійні його керуючі органи.

Голова Управи — Инж. Я. Танцюра.

Заступник Голови — Др. Л. Чикаленко.

Скарбник — Г. Плузник.

Член Управи — Инж. О. Чубенко.

Секретар — Я. Химочка.

В Німеччині.

— Український Науковий Інститут в Берліні. Вступний виклад дійсного Члена Українського Наукового Інституту, д-ра Зенона Кузеля з його курсу «Огляд української етнографії» відбувся в залі Інституту в понеділок дня 4-го травня о 6 г. вечора.

Свій спеціальний курс з бібліотекознавства д-р З. Кузеля розпочав в середу 6-го травня б. р. о 8-ій годині.

В Туреччині

— Великодні свята в Царьгороді. В ніч на 12 квітня українці були на службі Божій в церкві при Болгарському Екзархаті. Службу правив сам Екзарх — Митрополит Борис. Служба odbyвалася в садку і тепла весняна ніч, море свічок та білих у квітах піль, співи прекрасного хору — все це справляло надзвичайне враження. Після служби українці передали Митрополитові українські писанки.

— На другий день п. Мурський з родиною та сотник Забелло прибули до болгарської церкви на Золотому Розі, де odbyлася врочиста служба Божа. Туди з'їхалася майже вся колонія болгарська разом з своїми дипломатичними представниками. Читалася євангелія на чотирьох мовах, але тому, що не було отримано вчасно замовлену євангелію на українській мові, то цього року по українськи не читалася її. По службі odbyлося офіційне прийняття болгарським послом, на якому були також і українці.

Того ж дня odbyли наші представники візиту Вселенському Патріярхові. На прийняттю зворушила українців деталь: піднесено їм було, як і всім іншим, торбинки з великодніми яечками, але для них торбинку перев'язано було блакитне-жовтими стрічками. Наші представники піднес-

ли Його Святійшеству українські писанки, що зацікавили всіх.

Наступні дні пройшли в офіційних візитах. Митрополит Борис віддав візиту, як панству Мурському так і панству Забелло.

— 27 квітня в день сумної для Азербейджану річниці — страчення азербейджанської самостійності — українська Громада в Туреччині надіслала в особі п. Бікілова - Мустафа - бей співчуття та побажання для Азербейджану. П. Мурський був присутнім на традиційній академії азербейджанців.

— 1 травня, в роковини смерті д-ра Білецького Василя, українці зібралися на могилі покійного. Було відслужено панахиду п.-о. Євгеном, єдиним православним священником в Туреччині. Серед присутніх були п. п. Мурський, Забелло, Самополенко та Грищенко. Було організовано хор. Не можна не одмити увагу Митрополита Бориса, який передав перед тим на могилу покійного квіти.

В Персії

— З життя в Персії (від власного кореспондента). В персько-більшевицьких політичних зносинах повне затишя; торговельних зносин теж майже ніяких. Кажу, ніяких майже, бо останнім часом більшевики таки запропонували персам одну торговельну комбінацію, а саме, закуповувати диких свиней, що їх у Персії є досить багато по лісах. Договорилися з фірмами, почалося полювання, набили свиней чимало, привезли в порти, але тому, що більшевики їх несвоєчасно забирають, то половина гниє. Щоб врятувати положення, совітська влада наказує це вже зпсуте м'ясо пересолювати, перчити, заморожувати. Можна собі уявити, що за смашну кабанятину йдять ті, що «благоденствують» мовчки в щасливих республіках молотка і серпа. Благочестиві тутешні мусульмани здригаються; у їхній уяві велика Росія, що колись наганяла на них жах, тепер зробилася маленькою і викликає огиду, бо країна, куди вивозять ота-

ке м'ясо, безумовно є країною безладдя, противних всім законам Алаха і прогресові, який заводить новий падишах.

На Кавказькому кордоні не спокійно. Повстання не ущухають, доходить часто до справжніх боїв. Екзекуції йдуть в Азербейджані, в Грузії і горах. До всього цього в Азербейджані почалася ще й чума. Мають більшевики там добру роботу. Як би десь більшевицкам увірвалося, Кавказ загориться, як свічка.

Перська політика вся тепер звернена на економічні реформи, на mise en valeur всього занедбаного натурального багатства. Для того провадяться залізничі, шляхи, даються концесії на всякі виробництва. Країна хоче стати модерною, на рівній стопі з іншими, що свого часу, користуючися своєю перевагою і культурною, і технічною, гнітили сонне царство Шехерезади. Прогрес тут дійшов до того, що навіть наш земляк проф. В. Петроченко має картини урочистості коронування Його Величності шаха Перського, що звичайно відбуваються в казковім палаці Голестан. Двадцять років тому, така операція була досить ризикованою. Тепер це і вигідно, і безпечно.

Більшевицька руїна в Росії безумовно дає змогу і стимул персам сягнути вперед. Вони це роблять. Мають рацію; зробили б і ми, як би мали змогу скинути ярмо.

X.

БІЖЕНЕЦЬКІ СПРАВИ

27-28 квітня в Женеві відбулося під головуванням Губера засідання Ради «Office International Nansen pour les réfugiés sous l'Autorité de la Société des Nations».

Затверджено бюджети 1931 і 1932 років. Фонди біжучого бюджету розподіляються так: транспорт і оселення біженців в Європі — 68 відс., по-за Європою — 10 відс., оселення фермерів у Франції — 9 відс., в других країнах — 3 відс. — безповоротні допомоги — 10 відс.

Затверджено проєкт заснування у Франції «Центру хліборобсько-го пристосування біженців» на 1500 душ річно. Постановлено випустити 13. V, в річницю смерти Нансена, відозву про пожертви у фонд Нансена. Нарешті Рада закінчила обговорення проєкту остаточного ліквідування цілої справи допомоги біженцям до 31 грудня 1939 року. Проєкт цей має бути розглянений на ближчій сесії Офісу, що відбудеться в Женеві 12 липня с. р.

СОЮЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНЖЕНЕРІВ УКРАЇНЦІВ НА ЕМІГРАЦІЇ.

В зв'язку з світовою кризою значна частина українських інженерів на еміграції перебуває без праці. Головна Управа Союзу утворила спеціальну Комісію по підшукуванню посад та призначенню на працю безробітних інженерів.

Цим просить всіх, хто зможе допомогти в цій справі, подати нам про це відомості. Хто з п. и. інженерів перебуває без праці просить подати через свої організації, або безпосередньо до Головної Управи Союзу свої адреси.

З Газет

— В «Ділі» ч. 102 з 10. У знаходимо таку звістку:

«Покарали смертю 22 українців? Гр. Коссаєк розстріляний?»

Польські джерела повідомляють, буди-то в Харківській большевицька влада покарала смертю 22 вищих українських старшин військової округи. Тих старшин тому місяць арештували були під закидом приготування «контрреволюції». Екзекуції виконали на основі присуду всеукраїнської ДПУ, бо большевицька влада з політичних оглядів не хотіла виступити зі судовим процесом проти арештованих старшин. Між розстріляними є бувший старшина УГА Гриць Коссаєк, що перед арештуванням був командантом школи червоних старшин у Сугаєві (?). Разом із ним розстріляли кількох старшин українців, переважно із Східної Галичини».

«Уладжували замах на гол. команду ДПУ?»

«З Харківка повідомляють польські джерела, будь-то би українці, емігранти зі Сх. Галичини, приготували замах на гол. команду ДПУ, щоби здемолювати будинок та щоби при заг. метушні спричиненій вибухом, увільнити арештованих змовників. Тому до команди ДПУ зголосилося ніби-то двох змовників в одностроях і зажадали авдієнції в шефа. Поведінка їх була підозріла, тому їх зревідували та найшли в теці бомбу вел. вибухової сили. Рівночасно в місті вислідили інших змовників. У Харківці для звільнення арештованих утворився був спеціальний відділ. Рівночасно прийшла вістка з Лизаветграду, що в поїзді, який там приїхав з Одеси, в переділї П. кл. найшли вбитого нач. слідчого суддю Бухгольца, якого недавно відзначили орденом «Червоного Прапора» за заслуги при здавлюванні «контрреволюції» у згаданих організаціях. Вбивників Бухгольца не вкрити».

Бібліографія.

— О. Олесь. «Поезії», книга X. Накладом Вид-ва «Неділя» у Львові. 1931 р. ст. 142.

Давно не мав такої насолоди від читання, як та, яку дала остання книжка творів нашого славного поета О. Олесь, що оце допіру вийшла у Львові. Останніми часами О. Олесь рідко виступав прилюдно. Тяжкі роки на вигнанню, літа, здоров'я — все це останніми часами турбувало друзів поета, прихильників української поезії. Чи не одбилося все пережите і як на його талані?

І от перед нами нова книжка його поезій — Олесь сильний і молодий. Зміст її — переживання українця на чужині. Всіма думками, всім серцем він там, в далекому рідному краю, і дає нам його образ, образи його природи, близькі і рідні, намальовані майстерною рукою. Вржає багатство і пластичність тих образів. Вся книжка переїнята глибоким ліризмом і

Той ліризм знаходить собі для свого вислову надзвичайно граціозні і різноманітні форми. Коли згадати про прекрасну мову, музичність вірша, його мелодійність, то цього буде досить, щоб читач зрозумів, яким цінним дарунком для нас являється ця книжка, що про неї слід сказати більше.

Можна бути вдячним нашому поетові за те, що він поділився скарбами душі з нами: його поезії, його сльози — справді живою росою падають на рани, на спраглу душу емігранта.

Подяка щира належить видавцям, які в чепурному виданні піднесли нашому громадянству цей коштовний зразок справжніх перлин. С. Ч.

— «К а з а ч ь е Д ѣ л о». ч. І. Париж. Орган Ліги Возрожденія Казачества. 1931.

Козацтво шукає нових шляхів. Стративши все від співжиття з Москвою, приходять воно до тих висновків, що

«треба якою-б не було ціною догнати час, злочинно загублений на поведі російських «поводирів».

Але «доганяючи» час, де-які козацькі кола самостійницького напрямку остільки збігають наперед, що гублять реальний ґрунт і переходять в містику, що одштовхує масу, в містику творення з різноманітних козацьких країв чогось неорганічного і над-національного.

Декларативна стаття нового козацького журналу цієї помилки уникла. Ясно і твердо одмежувується від «єдиногоділімців», рішуче стаючи на шлях самостійництва і визнання України, Кавказу

та Туркестану, він однак не вдається в містику, а хоче брати на увагу ті реальні величини, які є в природі і яких життєвість випробувана в ділі.

«Лізі Відродження Козацтва», як говориться на кінці передовиці, ходить про

«розвиток духової і матеріальної міці наших рідних країн на підставі самостійного, по своєму присуду, розпорядження своєю долею».

Крім повшої у всіх відношеннях ясної передовиці, ч. І нового козацького журналу містить цікавий літературний матеріал, дуже солідну економічну статтю про «Економ. і фінансові можливості самостійного існування козацтва» і т. п.

Зовнішній вигляд журналу добрий.

Коли справді «Казачье Дѣло» твердо стоятиме на ґрунті «встановлення свого державного життя на принципі повної незалежності» і не виявить ніяких нахилів до «російського государства» (бо «Ліга відродження козацтва» припускає в принципі можливість в майбутньому вільного входження козацьких країв в склад російської держави, як що її буде збудовано на принципах, приємних для козацької земелі», то воно може заіграти певну роль серед козачої еміграції, що бродить і шукає нових ліпших шляхів.

І. Затішанський.

Вийшло ч. 4 «Bulletin du Comité Académique Ukrainien» (французькою мовою). В ньому містяться короткі, але дуже цікаві відомості як про життя самого академічного комітету, так і про всі вищі українські школи та заклади.

Зміст

ариж, Пнелія, 17 травня 1931 року — ст. 2. Д а в н і й . Літературні спостереження, XXIV — ст. 3. К. Х а р и т о н . Голод на Підкарпатті — ст. 7. С. Н. Лист із Праги — ст. 9. Полковник Іван Максимович (некролог) — ст. 10. Е р а с т . Дешевим копитом — ст. 11. К. Ю н а к . Де ж межа? — ст. 11. O b s e r v a t o r . З міжнародного життя — ст. 12. З преси — ст. 15. Х р о н і к а : З Великої України — ст. 22. У Франції — ст. 25. В Польщі — ст. 26. В Німеччині — ст. 28. В Туреччині — ст. 28. В Персії — ст. 29. Біженецькі справи — ст. 30. З газет — ст. 30. Бібліографія — ст. 30.

Українське Воєнно - Історичне Товариство,
в зв'язку з п'ятою річницею
смерти Головного Отамана

Симона Петлюри

• випустило пропам'ятного значка, зразок якого в натуральній величині тут подається.

Значки маютьс'я срібні й бронзові. Ті й другі покриті емалю, хрестик — чорною з золотим кантом навкруги, серединка-червоною, віночок — зеленсю, тризуб, ініціали Головного Отамана, пять куль, що ними забито Пскійного, і дата смерти — золотом. Для бажаючих, на окреме замовлення, мсжуть бути виконані значки з золота.

Ціна значків: а) золотого на бронзовій шрубці—50 зл., при чому при замовленні вноситься завдаток у сумі 25 зл., б) срібного, на шрубці — 10 зл., в) бронзового з накладною серединою на шрубці — 5 зл., г) бронзового плоского на шрубці — 4 зл., д) бронзового плоского на кнопці — 3,50 зл.

Чистий прибуток від продажу значка призначений на впорядкування козацьких могил на чужині.

Замовлення на значки разом з грішми надсилати по адресі: Варшава, Подвалє 16, пом. 15, полковник М. Садовський або на Конто Товариства — РКО No 68686.

При замовленні більше 10 значків пересилка на рахунок Товариства. При замовленнях до 10 штук належить долучати до вартости значків ще 1 злого на пересилку.

За Управу Товариства

В. Змієнко
генерал-хорунжий

М. Садовський
полковник

С. Скрипка
підполковник.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Адміністратор : Іл. Коєенко

Le Gérant : M-me Perdrizet.